

Leszek Jańczuk

Konfrontacja mitologii greckiej z japońską

Uwagi wstępne

Podstawowymi źródłami japońskich mitów są zredagowane w 712 roku **Kojiki** (Zapis spraw dawnych) i zredagowane w 720 roku **Nihongi** (Kronika japońska). Są to dzieła o pretensjach historiozoficznych, a zawarte w nich mity poddane były procesowi selekcji i przekształceń, dokonywanego z punktu widzenia potrzeb państwa japońskiego.¹

Zstąpienie do podziemi

Mitologia grecka zawiera dwa mity wskazujące na niemożność wydostania się z krainy umarłych. Oto ich skrócona relacja:

Hades porwał córkę Demeter, Persefonę, i umieścił ją w Podziemiach. Demeter wędrowała po całej Grecji w poszukiwaniu córki. W końcu Dzeus rozkazał Hadesowi, by zwrócił matce córkę.

Orfeusz po nagłej śmierci swej żony, Eurydiki (została ukąszona przez węża), zstąpił do Podziemia, aby odzyskać żonę. Dźwiękami swej liry oczarował wszystkie potwory i wszystkich bogów

¹ J. Tubielewicz, **Mitologia Japonii**, WAiF, Warszawa 1986, s. 22. [Pozostałe przypisy ze względów technicznych umieszczono na końcu artykułu, na s. 62 — uw. red.]

Okazało się to jednak niemożliwe, ponieważ dziewczyna schrupała ziarnko granatu, co wystarczyło, by na wieki związać ją ze światem Podziemia.²

Podziemia. Hades i Persefona godzą się zwrócić Eurydikę, ale pod pewnym warunkiem, którego Orfeusz nie zdołał spełnić.³

Oba te mity przypominają japoński mit o Isanagi (Mąż, który wabi) i Isanami (Niewiasta, która wabi):

Isanami po urodzeniu boga ognia została spalona od wewnątrz i zmarła. Kochający Isanami poszedł za nią do Krainy Ciemności Yomotsukuni, aby ją odzyskać. Tu spotyka zmarłą małżonkę, która mu wypomina, iż przybył za późno, ponieważ jadła już z kuchni Krainy Ciemności. Niemniej zgodziła się pójść do władcy podziemi, by prosić o wypuszczenie, zaznaczając jednak, iż nie może pójść za nią do pałacu króla piekieł. Dręczony nie-pewnością Isanagi wbiega jednak do komnat królewskich...⁴

W każdym z tych mitów, ich bohaterki dostały się do podziemnej krainy przedwcześnie, nie w wyniku naturalnej śmierci. W każdym przypadku mąż (lub matka) dokonuje wysiłków dla odzyskania ukochanej żony (córci). Interesującym jest przekonanie Greków i Japończyków, iż po spożyciu pokarmu w podziemnej krainie powrót na powierzchnię ziemi jest niemożliwy. Każdy z mitów wspomina o władcy podziemnej krainy, w każdym próba odzyskania ukochanej istoty kończy się niepowodzeniem.

Zakaz podglądania

W mitologii japońskiej zakaz podglądania partnera w określonych okolicznościach powtarza się kilkakrotnie. Oto dwa jego najważniejsze wątki:

Yamatoto, cesarska córka, poświęcona została bogowi Omononushi. Małżonek odwiedzał ją wyłącznie nocą. Wzbudzało to jej ciekawość i w końcu zapragnęła ujrzeć go w świetle dziennym. Omononushi zgodził się spełnić jej życzenie i powiedział, że wczesnym porankiem wejdzie do jej kasetki na kosmetyki. Gdy nadszedł świt Yamatototo zbliżyła się do kasetki, uniosła wieko i ujrzała zwiniętego w kłębuszek ślicznego, małego węża. Było to tak niespodziewane, że Yamatototo krzyknęła z przerażenia. Oburzony Omononushi przybrał postać ludzką i porzucając małżonkę uniósł się na górę Mimoro.⁵

Hikohohodemi znalazłszy się w kraju podmorskim, został przyjęty przez boga oceanu w jego bogatym pałacu. Dostał za żonę piękną księżniczkę Toyotamę. Po trzech latach szczęśliwego życia zapragnął wrócić na ziemię. Toyotama, będąca wówczas w ciąży czekała do porodu i udała się w ślad za nim. Podczas przybierania ludzkiej postaci została podejrzana (wbrew wcześniejszej prośbie) przez męża. Spłonęła ogromnym wstydem (mąż ujrzął ją w ciele potwora) i wróciła na zawsze do głębin oceanu.⁶

Pomiędzy pierwszym z mitów a greckim mitem o Amorze zachodzą następujące podobieństwa:

- małżonka jest córką władcy
- małżonek odwiedza tylko nocą
- małżonek jest pięknym "potworem"
- małżeństwo jest szczęśliwe do chwili popełnienia przez jednego z partnerów niewybaczalnego błędu
- z chwilą popełnienia błędu małżeństwo rozpada się
- w obu mitach pewną rolę odegrała góra.

Pomiędzy drugim z mitów a grecką paralełą zachodzą następujące podobieństwa:

- małżonka jest córką władcy i jest wielkiej urody

- jedno z partnerów jest "potworem"
- zakaz podglądania
- pożycie małżeńskie układa się szczęśliwie do chwili złamania zakazu
- utrata partnera
- w obu mitach pewną rolę odgrywa bogaty pałac

Inne paralele

Zachodzi niewielkie podobieństwo pomiędzy grecką parą demiurgów (Uranos i Gaja) a japońską (Isanagi i Isanami). W obu przypadkach część ich liczego potomstwa była nieudana. Jedna z córek japońskiej pary zbudowana była z piany, natomiast córka Uranosa, Afrodyta, wyłoniła się z piany morskiej.

W mitach japońskich występuje motyw poddawania się bogini i jej dzieci próbie ognia dla udowodnienia małżonkowi, iż są to jego dzieci. W mitach greckich dla przekształcenia dzieci w nieśmiertelnych bogów, ich opiekunki (boginie) wkładały je do ognia.

Leszek Jańczuk

Przypisy

² Przyt. za: P. Grimal, **Słownik mitologii greckiej i rzymskiej**, Ossolineum, Wrocław 1987, s. 288.

³ Przyt. za: Grimal, dz. cyt., s. 266.

⁴ Przyt. za: J. Keller (red.), **Zarys dziejów religii**, Iskry, Warszawa 1988, s. 142; Tubielewicz, dz. cyt., s. 30-31.

⁵ Przyt. za: Tubielewicz, dz. cyt., s. 86. Mit ten przypomina nieco jedną z koreańskich opowieści o Kjon Hwonie.

⁶ Przyt. za: j.w., s. 72-74.